

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

25.02.2023

Høringsvar, Saks nr 20102976 Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø i Nittedal, 2022- 2034

Fortidsminneforeningen Nittedal og Hakadal

Forslag til Kommunedelplan til kulturminner og kulturmiljø for Nittedal 2022- 2034 er blitt en bedre, mer spisset og tydeligere plan. Det er vi fornøyde med, men Fortidsminneforeningen har innspill til planen vi mener er viktig at blir hørt og hensyntatt. Vi spiller blant annet inn forslag til to nye hensynsoner:

Forslag til en ny Hensynsone c) Bevaring: Kulturmiljøet Bygdetunet; 1880- bygget med tun, stabbur, låve, jorde og hageanlegg. (s. 7)

Forslag til ny Hensynsone c) Bevaring: Kulturmiljøet , gårdsbebyggelsen på Mo gård med tun og bygninger (s.7)

Innspillene følger planen kronologisk. Alle forslag til endringer er skrevet i grønn skrift.

Innspill 1 side

2.3. Medvirkning i prosessen

Fortidsminneforeningen var invitert i ressursgruppa for kommunedelplan for kulturminner. Denne gruppen ble i liten grad brukt. Det var kun ett Teamsmøte i denne ressursgruppa, og vi etterlyser større medvirkning underveis i prosessen. Dette har resultert i at høringssvarene blir mer omfattende.

Innspill 2 side 12

Dagens tekst:

- Vedlikehold av verneverdige anlegg: Kulturminner i privat eie er avhengig av eierens interesse, kompetanse, erfaring og økonomisk mulighet. En eier kan velge å ikke vedlikeholde en verneverdig bygning. Hvilket ansvar og kompetanse har kommunen på området og hvordan formidles kompetanse og tilskuddsordninger til offentlige og private eiere av kulturminnene.

Forslag til tekst

- **Vedlikehold av verneverdige anlegg: Kulturminner i privat eie er avhengig av eierens interesse, kompetanse, erfaring og økonomisk mulighet. En eier kan velge å ikke vedlikeholde en verneverdig bygning, med det resultatet at kulturminnet går tapt.**

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

Kommunen har et viktig ansvar i å stimulere eiere av verneverdige bygninger gjennom formidling av kunnskap og tilrettelegging til ny bruk, slik at det lønner seg å sette i stand gamle bygninger. Kommunen bør informere om ulike tilskuddsordninger og videreformidle kunnskap om istandsetting etter antikvariske prinsipper.

Innspill 3 side 12

Dagens tekst:

Energi og miljøhensyn: Hensyn til energisparing er viktig, også for verneverdig og eldre bebyggelse. De siste årene har klimagevinsten ved gjenbruk av eksisterende bygningsmasse blitt vektlagt i økende grad (jf. Riksantikvarens Forslag til kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Nittedal 13 klimastrategi 2021-2030). Miljøhensyn skal veie sterkt, men det kan være utfordrende å gjøre nødvendige oppgraderinger på eldre bygningers premisser.

Forslag til endring tekst:

Energi og miljøhensyn: Klimagevinsten ved gjenbruk blir i økende grad vektlagt. Det mest miljøvennlige huset er det som allerede er bygget og som allerede har tatt klimautslippet. Det er også en økende kunnskap i kulturminnevernet om hvordan man kan gjøre nødvendige og gode energiltak på gamle bygninger uten å gå for mye på akkord med bygningens utseende og egenskaper.

Innspill 4 side 13

Dagens tekst:

Tilrettelegging og bruk: av kulturminner er det viktigste premisset for å oppleve tilhørighet og eierskap til kulturminner. Formidling er derfor en viktig utfordring i kulturminnearbeidet.

Forslag til endring tekst

Tilrettelegging og bruk: Det viktigste premisset for at kulturminnet blir tatt vare på er at det brukes. Dersom bygninger blir stående tomme, vil sjansen for at de forfaller øke. Det er derfor viktig å legge til rette for istandsetting og ny bruk av kulturminner. Ved at flere får tilgang til kulturminner, øker også tilhørigheten og eierskapet.

Innspill 5 side 16

3.2. Verdiskaping og nytenkning

Under dette punktet burde «Garden som ressurs» nevnes.

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

Forlag til tekst som innlemmes i teksten for øvrig:

Flere viktige kulturminner er tilknyttet gårdsbruk, og det er også her de fleste kulturminnene går tapt. Ved at Nittedal kommune aktivt legger til rette for næringsutvikling og ny bruk gjennom «Garden som ressurs», vil både den økonomiske evnen på gården og mulighet for å bevare kulturminnet øke. «Garden som ressurs» er en veileder til plan- og bygningsloven om bygge og anleggstiltak i landbruket.

Innspill 6 side 18

Dagens tekst:

4.2. Forhold til annet lovverk og eksisterende planer Mange viktige kulturminner i Nittedal er sikret bevaring gjennom lov om kulturminner. Kulturminnevernloven av 1978 er en av de viktigste lovene i kulturminnevernet. Under nevnes de viktigste planene og vedtakene som styrer kulturminnearbeidet i kommunen: • Internasjonale konvensjoner og chartre • Statlige lover og stortingsmeldinger • Regionale mål og føringer • Lokale planer, mål og føringer: o Kommuneplanen o Kommunens økonomiplan o Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv o Kommunedelplan for landbruk o Kommunedelplan for klima og energi.

Forslag til endret tekst:

4.2. Forhold til annet lovverk og eksisterende planer:

Mange viktige kulturminner i Nittedal er sikret bevaring gjennom Lov om kulturminner. Kulturminneloven av 1978 er en av de viktigste lovene i kulturminnevernet. Denne loven gjelder fram til den blir erstattet av den nye Loven om Kulturmiljø som er under utarbeidelse.

Under nevnes de viktigste planene og vedtakene som styrer kulturminnearbeidet i kommunen: • Internasjonale konvensjoner og chartre • Statlige lover og stortingsmeldinger • Regionale mål og føringer • Lokale planer, mål og føringer: o Kommuneplanen o Kommunens økonomiplan o Kommunedelplan for kulturminner, Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv o Kommunedelplan for landbruk o Kommunedelplan for klima og energi.

Innspill 7 side 18 og 19

Kommentar:

Fortidsminneforeningen synes det er viktig og riktig at forslag til Kommuneplan for Nittedal kommune inneholder forslag til bestemmelser 1.19.2 til bebyggelse med høy og svært høy

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

verneverdi. Bestemmelser sikrer i større grad at verneverdiene bevares. Vi vil likevel kommentere på at tilbakeføring ikke alltid er det riktige valget. Bygninger kan ha en svært høy eller høy verdi selv om det har vært en lesbar utvikling over tid. Den endringen kan også ha en verdi, og bør vurderes fra tilfelle til tilfelle.

Samtidig bejubler og imøteser vi forslag til bestemmelser, men lurer på hvordan disse vil følges opp.

Det er lagt inn link til vurderingsskjemaet for verneverdige bygninger i Nittedal. Disse vurderingene er IKKE oppdaterte og er fremdeles datert 2014 og navn på tidligere prosjektleder for Kommunedelplan for kulturminner 2015-19. Det har siden 2014 vært endringer og frafall av flere SEFRAK- registrerte bygninger i Nittedal. Det er også blitt registrert flere bygninger som skulle vært lagt inn i dette skjemaet med vurderinger.

Forslag: Oversikten over SEFRAK- registrerte bygninger i Nittedal oppdateres.

- **Det er viktig å være klar over at Nittedal har svært få SEFRAK- registrerte bygninger i forhold til andre kommuner. Mange bygninger er tapt. Dersom det er et mål å redusere tap av verneverdige bygninger i Nittedal, bør også bygninger av M verdi være viktige å beholde. Også disse bygningene bør det stilles krav om kulturminnefaglig vurdering ved søknad om riving.**
- **Alle eiere av verneverdige bygninger med høy og svært høy verdi blir informerte om verneverdiene og bestemmelsene som gjelder kulturminnet.**

Innspill 8 side 23

4.4. Kulturmiljø og hensynsoner i kommuneplanens arealdel Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer.

Kommentar:

Flere av hensynsonene gjelder gamle gårdsbruk med verneverdige bygninger i Nittedal; Hakadals verk, Aas Gård, Rotnes Bruk, Markerud gård og Nedre Skyset gård.

Under hver av disse sonene ligger det i dag anbefalinger til sone med særlig hensyn til bevaring av kulturmiljø, (PBL 2009 § 11-8, bokstav c). I noen av hensynsonene er anbefalingene detaljert beskrevet, andre steder er de ikke detaljert beskrevet (som under Hakadals verk).

Forslag: Alle anbefalinger til sone med særlig hensyn til bevaring av kulturmiljø, (PBL 2009 § 11-8, bokstav c), gjennomgås for hver hensynsone og beskrives i samme detaljeringsgrad.

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

Anbefalinger til sone med særlig hensyn til bevaring av kulturmiljø, (PBL 2009 § 11-8, bokstav c):

- Landskapets hovedtrekk mht. bebyggelse, vegstruktur og arealbruk skal bevares.
- Bygge- og anleggstiltak skal ikke bryte åsprofiler, landskapsilhuetter og horisontlinjer.
- Ved byggetiltak nær kulturminne/kulturmiljøet skal det legges særlig vekt på en helhetsvurdering med mål om å ivareta kulturminnets/kulturmiljøets kvaliteter.
- Nye byggetiltak skal forholde seg til eksisterende bebyggelsesstruktur og primært underordnes kulturminnet/kulturmiljøet.
- Vegetasjon som gamle, markante trær skal søkes bevart. Hagen rundt hovedbygningen bør ivaretas, eventuelt tilbakeføres.
- Ved tiltak på vernede bygninger skal det legges særlig vekt på å opprettholde bygningens karakter og særtrekk, og eksteriørmessige kulturhistoriske og arkitektoniske verdier.
- **Ved istandsetting av vernede bygninger skal opprinnelige eller eldre eksteriørmessige detaljer som vinduer, panel, listverk, dører og taktekking, bevares i så stor utstrekning som mulig.**

Innspill 9, s 26- 69- gjelder alle hensynsonene

Flere av bygningene i disse hensynsonene har verneverdi S (svært høy) og H (høy) verneverdi og omfattes av den foreslåtte kommuneplanbestemmelsen om bebyggelse og anlegg med høy verneverdi i punkt 1.19. i Forslag til kommuneplan for Nittedal kommune 2022-2035. Formålet med bestemmelsene under dette punktet er å bevare bebyggelse og anlegg med høy verneverdi.

Forslag: Disse kommuneplanbestemmelsene bør skrives inn i kommunedelplan for kulturminner under hver av hensynsonene det gjelder, dersom dette vedtas i Kommuneplanen.

Innspill 10 s.34

Dagens tekst:

Arbeiderboligene langs skogkanten på Holmsiden er bevarte og sjeldne i sitt slag. Hakadals Verk med industrimiljø, arbeiderbolig, skole og husmannsplassene langs Holmsia er kulturmiljø av nasjonal verdi. Det er ingen nye hus i området, men flere mindre kulturmiljø av lokal verdi med godt bevart bebyggelse.

Kommentar:

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

Arbeiderboligene langs skogkanten er godt bevarte og helt unike. Disse utgjør et sjeldent og veldig viktig kulturmiljø i hensynsonen og i bygda, og bør i enda større grad vernes mot endringer.

Forslag: Arbeiderboligene bør i større grad utheves som særlig viktige kulturminner både hver for seg og samlet. Det bør foretas en ny kulturminneevaluering av disse slik at ikke viktige kulturminner går tapt.

Innspill 11 s. 34

Dagens tekst:

Hovedbygningen på Hakadals Verk har høy autentisitet og kunstnerisk, arkitektonisk verdi og er av svært høy verneverdi. Anbefalinger til sone med særlig hensyn til bevaring av kulturmiljø, (PBL 2009 § 11-8)

Kommentar:

Hovedbygningen på Hakadals verk har siden forrige rullering av Kommunedelplan for kulturminner 2015-2019 gjennomgått en større ombygging. Det er tilført arker og opprinnelig kledning og vinduer er skiftet ut.

Hovedbygningen fremstår i dag ikke like autentisk som tidligere.

Forslag til ny tekst:

Hovedbygningen på Hakadals Verk er av svært høy verneverdi. Anbefalinger til sone med særlig hensyn til bevaring av kulturmiljø, (PBL 2009 § 11-8)

Det er et lite lysthus på Hakadals Verk som ikke er registrert. Dette er muligens det eldste lysthuset i Nittedal og bør inn i planen.

Innspill 12 s 51 og 53

SEFRAK- registreringer i hensynssona

Kommentar:

I hensynsone c) bevaring Rotnes Bruk, er det uteglemt et viktig kulturminne, den første skolen på Rotnes, Nebbetorp.

Forslag: Hadelandsveien 894, Nebbetorp/ Nedre Torp 15/ 1 legges inn i oversikten over SEFRAK- registreringer i hensynsonen. Nedre Torp registreres som SEFRAK- registrert kulturminne i kartet over hensynsonen s 53

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

Innspill 13 s 46 og - oversiktskart hensynsoner (s 25)- Forslag til nye hensynsoner

Forslag til to nye hensynsoner

Det foreslås flere nye hensynsoner i forslaget til Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø, men vi savner to hensynsone og foreslår:

Forslag til en ny Hensynsone c) Bevaring: Kulturmiljøet Bygdetunet; 1880- bygget med tun, stabbur, låve, jorde og hageanlegg.

Bakgrunn for forslaget;

Det er et mål å bevare et representativt utvalg av kulturminner som belyser historien i kommunen fra steinalderen til våre dager. Hva er med på å fortelle historien om Nittedal? Hva er spesielt? Riksantikvaren uttaler at: «Kulturminnene som bevares bør gjenspeile både bredde, mangfold og særpreg i kommunens historie. De bør kunne fortelle hvordan naturressurser og økonomi, kultur og næring har påvirket utformingen av bygninger og anlegg, landskap og tettsted.

Kulturmiljøet Bygdetunet, 1880- bygget med tun og bygninger svarer høyt på kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier.

Den er svært autentisk og lesbar. Den har skoleværelsene, lærerens leilighet i andre etasje, et jorde der læreren dyrket mat og hadde et par husdyr, et gammelt stabbur til oppbevaring av mat, uthus/fjøs og en hyggelig hage.

Skolemiljøet forteller en viktig historie om utviklingen av skolevesenet i Nittedal. I dag huser bygningen Bygdesamlingen og en rekke lag og foreninger har gått sammen for å bruke bygningen til aktiviteter og møter. Målet er å få et levende bygdetun i Nittedal.

Vi mener at kulturmiljøet rundt 1880- bygget på Hagen skole er av svært høy verdi og bør vernes innenfor en Hensynsone c) bevaring.

Forslag til ny Hensynsone c) Bevaring: Kulturmiljøet gårdsbebyggelsen på Mo gård med tun og bygninger-

I utviklingen og fortettingen av Nittedal sentrum er det særlig viktig å være obs på eksisterende verneverdig bebyggelse.

Ved å ta vare på kulturmiljøet og gårdsbebyggelsen på Mo gård, vil disse kunne videreføre historien til stedet, skape identitet og gi store opplevelses og kunnskapsverdier.

Gårdsnavnet er gammelnorsk og betyr moen. Gården er trolig ryddet i eldre jernalder.

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

Bygningene på Mo gård er tidsriktige bygninger fra sin tid. Stabburet er stort og ligger til rette for ulike aktiviteter. Begge bygningene er fra slutten på 1800-tallet. Det første herredstyret var på Mo.

HOVEDBYGNING, MO		151099793	02330009010	S	Våningshus
STABBUR, MO		151099823	02330009011	S	Stabbur, loft

Det bør settes en hensynsone rundt den eldre gårdsbebyggelsen.

Innspill 14: 4.7 Utvalgt bygninger og anlegg i Nittedal av svært høy verdi

Vi har 2 forslag til bygninger/anlegg som bør inn på listen over svært høy verdi:

Forslag 1: De to flissiloene langs Riksvei 4 ved Strøm Sag overføres til lista over utvalgte bygninger og anlegg i Nittedal av svært høy verdi.

Begrunnelse:

Flissiloene er svært sjeldne ikke bare i Nittedal, men også regionalt. De skårer høyt på historisk og pedagogisk verdi med sin tilknytning til sagbruksdriften langs Nitelva. De er autentiske og lite endret.

Forslag 2: Fundamenter i stein, Nitelva, etter sagbruksdrifta på Nedre Slattum Sag settes inn på lista over bygninger og anlegg av svært høy verdi i Nittedal.

Begrunnelse.

Nedre Slattum sag var en av de viktigste sagene i Nitelva. Det var sagbruk her fra ca. 1610 til 1908/9. Tømmeret ble fløtet opp fra Glomma. Ruinene er en viktig del av historien om sagbruksbygda Nittedal, og er i ferd med å forsvinne.

Forslag 3:

I forbindelse med ny områdeplan mellom jernbanen og sentrum planID 286 bør det foretas en DIVE analyse. Analysemetoden er spesielt egnet til å synliggjøre kulturmiljøers kvaliteter, muligheter og handlingsrom i by- og stedsutvikling. Listen over kulturminner av høy verdi oppdateres etter analysen.

Innspill 15 5.2 s. 88 Anbefalt forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer i Nittedal kommune

Kommentar: Nittedal kommune har ingen ansatt med spesielt ansvar for kulturminner. Dette får store konsekvenser for ivaretagelsen av kulturminnene i kommunen.

Forslag: Det ansettes en person som deler stillingen som kulturminneansvarlig mellom to kommuner. Stillingen bør legges til Planavdelingen i kommunen.

FORTIDSMINNEFORENINGEN NITTEDAL OG HAKADAL LOKALLAG- org nr 91187342

Innspill 16: 5.2 s 88. Anbefalt forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer i Nittedal kommune

Kommentar: Et samarbeid med de frivillige organisasjonene er viktig. Under behandlingen av dagens gjeldende kulturminneplan ble det vedtatt at Fortidsminneforeningen lokalt skal være høringsinstans i rivesaker og reguleringsplaner der kulturminner er berørt. Dette har ikke blitt praktisert, men bør videreføres og praktiseres. Dette bør nedfelles i Kommunedelplan for kulturminner

Forslag: Fortidsminneforeningen Nittedal og Hakadal, og Nittedal Historielag får saker som omhandler kulturminner på høring, og søknader om rivning av SEFRAK- registrerte bygninger til uttalelse tidlig i prosessen.

Innspill 17. 5.3 s. 92 Krav til saksbehandling- Saker som bør sendes Fylkeskommunen:

Dagens tekst:

Bygge – og rivesaker som i kommunedelplan for kulturminner er vurdert å ha høy verneverdi

Forslag: Bygge – og rivesaker som i kommunedelplan for kulturminner er vurdert å ha svært høy, høy og middels verneverdi sendes Fylkeskommunen til uttalelse.

Begrunnelse: Nittedal kommune har kun 280 SEFRAK- registrerte bygninger igjen, mot 1100 i Nannestad. Siden 2016 er 9 bygninger tapt, og kommunen ligger over 1% i forfall av verneverdige bygninger, det statlige målet er 0,5%. Da må flere bygninger tas vare på. Det blir enkelt å rive en SEFRAK- registrerte bygning av middels verdi så lenge ikke kommunen har en ansatt i kommunen med kulturminnekompetanse. Inntil den kompetansen er etablert bør kommunen hente uttalelse hos Fylkeskommunen.

Innspill 18. s 115 Kilder og litteratur

Forslag:

Kilder og litteratur kan oppdateres med flere kilder: bl. a

Kulturminneloven

Plan og bygningsloven

<https://www.riksantikvaren.no/veileder/utarbeidelse-av-en-kulturminneplan/>

Norsk institutt for kulturminneforskning, Landskap under press - Urbanisering og kulturminnevern, NIKU 2004

Kommunedelplan for kulturminner, Nittedal kommune 2015- 2019

Med vennlig hilsen,

Styret v/ Nittedal og Hakadal Fortidsminneforening

Margret Lie Wessel, Anne Cathrine Rasmussen, Stig Lyngved, Vidar Myhre, Thomas Saastad, Lill Heidi Opsahl